

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ
ФАКУЛЬТЕТ «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО»
КАФЕДРА ГРАФІКИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор
з навчально-педагогічної роботи

Соболев О.В

2019 року

ШРИФТ І ТИПОГРАФІКА

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

першого(бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 023 «Образотворче мистецтво,

декоративне мистецтво, реставрація»

Освітньо-професійна програма

«Графіка»

Навчальна програма з дисципліни «ШРИФТ І ТИПОГРАФІКА» для студентів
1 курсу освітньо-професійної програми «Графіка».

«8» листопада, 2019 року ____ с.

Розробник: доц. Мельникова У.П.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри графіки

Протокол від «8» листопада 2019 року № 9

В.о. завідувача кафедри графіки [підпис] О.В. Івашенко

«   » _____ 2019 року

УЗГОДЖЕНО:

Декан факультету «Образотворче мистецтво» [підпис] В. Я. Шевченко

Декан факультету «Аудіовізуальні мистецтва
та заочне навчання» _____ М. І. Токар

Завідувач навчально-методичного відділу [підпис] Г. О. Жернокльова

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Методичною радою ХДАДМ «   » _____ 2019 р.,
протокол № _____

ВСТУП

Згідно з навчальним планом освітньо-професійної програми «Графіка» дисципліну «Шрифт і типографіка» студенти вивчають на 1-2 курсах денної та заочної форми навчання. Дисципліна «Шрифт і типографіка» на 1-2 курсі належить до нормативного циклу дисциплін. У процесі вивчення дисципліни студенти знайомляться з теорією та історією шрифта, матеріалами та інструментами, методами виконання практичних завдань, підготовки файлів до друку, та основні правила подачі робіт для їх експонування на екзаменаційних переглядах.

I. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни «Шрифт і типографіка» – вивчення побудови, складових шрифта, його походження, різновиди систем писемності. Застосування практичних навичок при створенні шрифтових композицій та виконанні каліграфії, використання знань, отриманих з курсу «Шрифт і типографіка», для вільного оперування шрифтами та втілення свого творчого задуму.

Завданням дисципліни є практичне виконання студентами шрифтових композицій, виконаних вручну та комп'ютерними технологіями, опанування умінь з каліграфічного письма широким і тонким пером. Вивчення різновидів шрифта, гарнітур, груп шрифтів. У процесі вивчення дисципліни студенти опановують образотворчі засоби побудови художнього образу та вдосконалюють фахову майстерність шляхом виконання практичних завдань.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування наступних компетентностей:

Професійні компетенції	
Спеціалізовано-професійні:	КСП-1

- здатність використовувати знання та практичні навички при виконанні практичних завдань;	КСП-1
- здатність правильно підбирати якісні матеріали та інструменти, а також шрифтові гарнітури, відповідно до поставлених задач;	КСП-3
- здатність використовувати отримані знання та навички у практичній, творчій роботі над шрифтами.	КСП-7

Інструментальні компетенції:	КІ
- навички роботи зі спеціальним обладнанням за фахом (туш, рідка акварель, чорнила, перо, кола-пен тощо);	КІ-4
- дослідницькі навички	КІ-5

Очікувані результати навчання

Після опанування дисципліни «Шрифт і типографіка» студент повинен

знати:

- історію виникнення та розвитку шрифту і типографіки;
- назви та особливості інструментів та матеріалів, що використовуються у рукописних та цифрових шрифтових композиціях;
- характерні особливості основних груп шрифтів;
- методи створення зображення засобом типографіки.

уміти:

- створювати рукописні (каліграфічні) та цифрові шрифтові композиції;
- працювати з якісними інструментами, матеріалами, що призначені для виконання шрифтових композицій;
- підбирати матеріали та інструменти, які можуть максимально відтворити авторський задум.

мати навички:

- створювати ескізи вручну з подальшим виконанням їх у матеріалі;

- творчого підходу при розробці ескізів та оригіналів;
- підпорядкування серії робіт одного автора певному стилю задля цілісності організації експозиції.

II. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

При виконанні практичних завдань з дисципліни «Шрифт і типографіка» студенти використовують комплекс знань з циклів професійної та практичної підготовки.

Передусім це стосується дисциплін професійної підготовки: «Рисунок», «Загальний курс композиції», «Кольорознавство», «Творча практика».

Навчальна програма дисципліни виключає дублювання навчального матеріалу зазначених дисциплін. Відповідно до вимог підготовки майбутнього фахівця алгоритм вивчення навчального матеріалу дисципліни з урахуванням міждисциплінарних зв'язків має забезпечити цілісне оволодіння навчальним матеріалом, необхідним для успішного виконання професійної діяльності.

III. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ШРИФТ І ТИПОГРАФІКА»

1 СЕМЕСТР

Тема 1. Графема.

Означення терміну «графема». Виконання практичного завдання з окресленої тематики, залучення різних варіантів написання, гарнітур однієї літери. Підготовка до друку файлу, цифровий друк.

Тема 2. Назви елементів літер та шрифту. Вивчення складових, елементів шрифту, виконання практичного завдання. Композиційне вирішення з зазначенням назв елементів. Підготовка до друку файлу, цифровий друк.

Тема 3. Портрет з елементів друкарських літер. Творче використання шрифту як модуля до побудови зображення. Технічні особливості виконання шрифтової композиції у векторах. Розробка ескізу, вибір найбільш виразного рішення. Підготовка до друку файлу, цифровий друк.

Тема 4. Вправи широким пером, елементи літер. Вивчення основ з написання літер широким пером. Правильний підбір матеріалів та інструментів. Методика роботи з прописами. Композиційне вирішення аркуша з вправами.

Тема 5. Форма та контр форма в літері. Вивчення особливостей внутрішнього простору шрифту. Використання оптичних ілюзій шрифту при розробці типографічної композиції. Композиційне вирішення завдання. Підготовка до друку файлу, цифровий друк.

Тема 6. Кернінг та трекінг, вправи (власне прізвище та ім'я). Варіанти використання кернінгу і трекінгу в шрифтовій композиції. Оптичне поле літери. Композиційне вирішення завдання. Підготовка до друку файлу, цифровий друк.

Тема 7. Оптичні ілюзії в шрифті. Виконання шрифтової композиції зі шрифтами, що мають оптичні ілюзії. Композиційне вирішення завдання. Підготовка до друку файлу, цифровий друк.

Тема 8. Копія з роботи майстра, широке перо. Виконання копії майстра, виконане широким пером. Шрифт *Italic*. Композиційне вирішення завдання. Підготовка до експозиції аркуша.

Тема 9. Написання літературного тексту, широке перо. Виконання шрифтової композиції широким пером. Шрифт *Italic*. Творче вирішення теми у підборі фактури і кольору паперу. Композиційне вирішення завдання. Підготовка до друку файлу, цифровий друк.

Тема 10. Алфавіт, сучасний друкарський шрифт. Дослідження різновидів гарнітур. Виконання шрифтової композиції, де прочитується історія, задум створення обраної гарнітури. Композиційне вирішення завдання. Підготовка до друку файлу, цифровий друк.

2 СЕМЕСТР

Тема 1. Поліграмний аналіз класичного шрифту. Дослідження побудови та пропорційних співвідношень елементів шрифту. Виконання завдання вручну, засобом графіки, колажу. Підготовка до експозиції.

Тема 2. Побудова власної монограми. Використання різноманітних технік та інструментів при розробці монограми. Комп'ютерні та рукописні варіанти. Підготовка до друку файлу, цифровий друк.

Тема 3. Каліграфічні вправи гострим пером. Підбір якісних матеріалів та інструментів. Виконання творчої роботи на основі вивчених основних елементів коперплейта.

Тема 4. Копія з роботи майстра, гостре перо. Методика виконання каліграфічної копії. Дослідницька робота, вивчення стильових особливостей та основних елементів коперплейта.

Тема 5. Групи друкарських шрифтів. Вивчення груп шрифтів. Застосування набутих знань у практичній роботі. Композиційне рішення серії шрифтових композицій. Підготовка до друку файлу, цифровий друк.

Тема 6. Написання сонету Шекспіра. Застосування набутих навичок з написання коперплейту в творчій роботі. Використання паперу з різними фактурами та кольорами. Розробка цікавого композиційного рішення аркуша.

Тема 7. Каліграфічна вітальна адреса. Застосування набутих навичок з написання коперплейту в творчій роботі. Використання паперу з різними фактурами та кольорами. Розробка цікавого композиційного рішення аркуша.

IV. САМОСТІЙНА РОБОТА

Робоча програма з дисципліни «Шрифт і типографіка» не передбачає додаткових практичних завдань для самостійної роботи студентів. Самостійна робота студентів має бути спрямованою на збір необхідної інформації та завершення практичних завдань за зазначеною тематикою.

V. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основною формою опанування курсу «Шрифт і типографіка» є виконання практичних завдань. *Мета* запропонованих завдань – отримання студентами практичних навичок роботи в навчальних лабораторіях та аудиторіях кафедри.

В ході роботи над практичними завданнями вагомим методичним фактором виступає постійний принцип зростання складності. Викладач задає напрямок у творчому мисленні студента, і його роль як керівника, у першу чергу, є консультативною.

VI. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Програмою передбачено *рубіжні етапи контролю* у формі поточних переглядів ескізів, процесу роботи та виконаних завдань. *Підсумковий контроль* засвоєння знань здійснюється у формі екзаменаційних переглядів.

VII. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Гальченко В. Ю. Типографика : основы и принципы / Валерий Юрьевич Гальченко. – Х.: ХГАДИ, 2007. – 72 с.
2. Серов С. И. Типографика визуальной коммуникации / Сергей Иванович Серов. – М. : Линия График, 2004. – 32 с.

VIII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Книгопечатание как искусство : типографы и издатели XV–XX вв. о секретах своего ремесла ; [пер. с нем., фр., англ., ит. и комент. И. Е. Бабановой] / Сост. Р. Зиховски, Г. Тиман. – М. : Книга, 1987. – 382 с.
2. Кричевский В. Типографика в терминах и образах / Владимир Кричевский. В 2 т. – М. : Слово, 2000. Т 1. – 146 с.
3. Мітченко В. Каліграфія. Взаємовпливи шрифтів: теорія і практика; кирилиця і латиниця; історія і сучасність. — К.: Laurus. — 288 с.
4. Мітченко В. Естетика українського рукописного шрифту. — к.: Грамота, 2007. — 208 с.

5. Рудер Э. Типографика : руководство по оформлению / Эмиль Рудер ; [пер. с нем., послесловие и комент. М. Жукова]. – М. : Книга, 1982. – 286 с.
6. Чихольд Я. Облик книги: Избранные статьи о книжном оформлении / Ян Чихольд ; [пер. с нем. В. В. Лазурского, В. П. Милютин, П.Ф.Чекрыжова]. – М. : Книга, 1980. – 240 с.
7. Шевченко. Композиція плаката: Навч. посібн. — Х.: Колорит, 2004. — 123 с.

Допоміжна:

XV. ІНФОРМАЦІЙНІ (ЕЛЕКТРОННІ) РЕСУРСИ

1. Брингхерст Р. Основы стиля в типографике / Роберт Брингхерст ; [пер. с англ. Г. Северской]. – М. : изд. Д. Аронов, 2006. – 432 с.
2. Гордон Ю. Книга про буквы от Аа до Яя / Юрий Гордон. – М. : ИЗДАЛ, 2006. – 384 с.
3. Серов С. И. Гармония классической типографики / Сергей Иванович Серов. – М. : Линия График, 2003. – 32 с.
4. Серов С. И. Типографика визуальной коммуникации / Сергей Иванович Серов. – М. : Линия График, 2004. – 32 с.
5. Феличи Д. Типографика : шрифт, вёрстка, дизайн / Джеймс Феличи ; [пер. с англ. и комент. С. И. Пономаренко]. – СПб. : БХВ-Петербург, 2005. – 496 с.
6. Чернихов Я. Г., Соболев Н. А. Построение шрифтов / Я. Чернихов. – М. : Архитектура-С, 2005. – 116 с. (репринт по изданию – Лиепая : Лингва, 1952).
7. Шпикерман Э. О шрифте / Эрик Шпикерман ; [пер. с англ. Н. Мухина]. – М. : ПараТайп, 2005. – 192 с.
8. Friedl, F. Typography. When Who How / Friedl, Friedrich ; Ott, Nicolaus ; Stein, Bernhard. – Köln : Könemann Verlagsgesellschaft mbH, 1998. – 302 p.
9. Серов С. И. Легкое дыхание : [Электронный ресурс] / С. И. Серов ; ред. П. Банкова. – Портал о дизайне. – Электрон. дан. – М. : КАК проект, 2007. – Режим доступа : <http://kak.ru/columns/serov/a1237/> , вільний. – Загол. з екрану. – Мова рос.

10. Серов С. И. Серебро книжной полосы : [Электронный ресурс] / С. И. Серов ; ред. П. Банкова. – Портал о дизайне. – Электрон. дан. – М. : КАК проект, 2007. – Режим доступа : <http://kak.ru/columns/serov/a2666/> , вільний. – Загол. з екрану. – Мова рос.
11. Серов С. И. Долгое прощание : [Электронный ресурс] / С. И. Серов ; ред. П. Банкова. – Портал о дизайне. – Электрон. дан. – М. : КАК проект, 2006. – Режим доступа : <http://kak.ru/columns/serov/a1484/> , вільний. – Загол. з екрану. – Мова рос.
12. Maajoer, M. My Type Design Philosophy : [Электронный ресурс] / Martin Maajoer. – Электрон. дан. – Typotheque, 1999-2010. – Режим доступа : http://www.typosheque.com/articles/my_type_design_philosophy.html , вільний. – Загол. з екрану. – Мова англ.

ТЕЗАУРУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

УКРАЇНСЬКА	ENGLISH
1. Авторський друк	Author seal
2. Акциденція	Display matter
3. Графіка	Graphics
4. Графічна мова	Graphic language
5. Зразок	Pattern
6. Зображення, образ	Image
7. Експозиція	Exposition
8. Картон	Cardboard
9. Концепція	Concept
10. Композиція	Composition
11. Контрформа	Counterform
12. Матеріали	Materials
13. Монограма	Monogram
14. Ньюанс	Nuance

15. Проект, ескіз	Engraving
16. Простір	Space
17. Поліграфія	1) Printing industry; 2) Printing art / trades
18. Ритм	Rhythm
19. Розмір, Формат	Size, Format
20. Розташування, композивання	Layout
21. Текстура	Texture
22. Форма	Shape
23. Фотографія	Photography
24. Чистота кольору	Purity of color
25. Чорно-біле зображення, Ахроматична гама	Grayscale
46. Яскравість фарби	Brilliancy of color